

**Pozdní doba a tzv. nihilismus [ETF UK]**

**Ladislav Hejdánek**

This is a part of the original document:

[Pozdní doba a tzv. nihilismus \[ETF UK\]](#)

jedná se o část původního dokumentu:

[Pozdní doba a tzv. nihilismus \[ETF UK\]](#)

◆ přednáška, česky, vznik: 18. 4. 1997

◆ lecture, Czech, origin: 18. 4. 1997

## Pozdní doba a tzv. nihilismus [ETF UK] [1997]

[strojový, neredigovaný přepis – model Gemini 3 (flash/pro) – únor 2026]

--- (s1\_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: 12. 4. nihilismus.

Hejdánek: Tak je to jakási úvodní řada myšlenek, dokonce očíslovaných jedna až osm. Je označena samotným Nietzschem k plánu, čili proto to dali také na začátek, k plánu celého díla. Ale to mělo vypadat jinak, než to teď vypadá.

A tato část začíná první větou, že nihilismus stojí před dveřmi. Tak to si jistě pamatujete, o tom jsme mluvili. A teď ta rozhodující myšlenka, kterou jsem minule podtrhoval, spočívá v tom, že on říká, že – jednak tam v závorce vykládá, co to ten nihilismus je – že to je radikální odmítnutí hodnot, smyslu a toho, co si můžeme přát, já nevím, jak bych to jinak přeložil, to *Wünschbarkeit*.

Čili všechny naše naděje, všechna naše přání, všechny naše plány, ale zejména ta kritéria těch plánů, ty poslední hodnoty, ty poslední cíle a tak dále, všechno tohle ten nihilismus odmítá. A tento nihilismus je tedy vyložen tak, že to je stav evropské společnosti. A to stav, který nadchází, který se prosadí teprve po Nietzscheově smrti. On je prorokem, který ohlašuje tuto katastrofu, ohlašuje toho hrozného, jednoho z nejhroznějších hostů, kteří přicházejí.

A vykládá, že tento host vlastně je přede dveřmi vinou křesťanství. Ale takovou zvláštní vinou. On tu byl vždycky a až teprve teď si uvědomujeme, nebo aspoň Nietzsche si uvědomuje a říká, že si příští generace budou daleko houšť uvědomovat, že už není přede dveřmi, ale že už je tady a že ten nihilismus už vrhá stíny. Ten nihilismus, který přichází z budoucnosti, už vrhá stíny na přítomnost.

Že tenhle ten host, hrozný host, tady vlastně už vždycky byl, ale nikdo se ho nemusel děsit, protože nepřišlo křesťanství, protože tady nebylo křesťanství. A křesťanství má tu vinu anebo zásluhu – a Nietzsche je naopak přesvědčen, i když je velmi opatrný v tomhle, nadává stále na křesťanství, aby nebyl podezírán z toho, že je synem faráře, tak furt nadává na křesťanství – ale vlastně tím je hluboce ovlivněn, není myslitelný bez křesťanství. Ještě to platí s větší silou o Nietzschem než o tom nihilismu, který by také nebyl bez křesťanství.

A tam je tedy nějaká spojitost, proč je on tím prorokem, že tento nihilismus vrhá ty stíny. To jest, že si uvědomujeme, že ty stíny na nás dopadají díky jedné složce křesťanského působení, křesťanského existování by se dalo říct. Totiž té složce, které on říká opravdovost, pravdivost, *Wahrhaftigkeit*.

A tahle složka v křesťanství ovšem je v hlubokém rozporu s tím, co je také složkou křesťanství, to jest s tou vazbou na Boha. A samo křesťanství je takhle vnitřně rozloženo, a tím pádem musí padnout. A jeho historická úloha ovšem byla splněna, protože nihilismus jako ten nejhroznější host stojí skutečně už přede dveřmi, už to všichni začínají vidět.

Tohle je ten host, tohle je schéma té jeho myšlenky. Křesťanství má obrovskou zásluhu, že najednou si lidstvo má možnost uvědomit, že stojí uprostřed nihilismu, že je zachváčeno nihilismem, že je v něčem novém a že se musí definitivně rozloučit. Teď v křesťanství ještě pořád se drží ten Bůh, to jest drží se ta nejvyšší hodnota. Zároveň ale tou *Wahrhaftigkeit* křesťanství způsobilo, že ten sekulární proces, sekularizační proces, šel tak daleko, že všechny hodnoty jsou odhodnoceny, že všechny hodnoty jsou podvráceny, i ta nejvyšší, to jest i takzvaný Bůh.

To znamená, on mluví o Bohu, který je hodnotou, který se stal hodnotou. Hodnotu si dneska většinou převádíme na peníze. Něco má hodnotu tržní. Tak teď Bůh jako tržní hodnota zkolaboval. Za Boha už vám nikdo nedá ani šesták. To je ta situace, v které jsme. A křesťané furt ještě toho Boha, za kterého už vám nikdo nedá ani šesták, drží. Takže pánbůh s nimi.

Ale splnili historickou úlohu, totiž že si všichni uvědomili, že vlastně jsou nihilisty. Uvědomili si to. A Nietzsche si to uvědomil jeden z prvních, tento poznal, a proto tam máte obraz toho bláznivého člověka, který říká těm lidem, kteří se chechtají, kteří fakticky s tím Bohem nepočítají a dělají si legraci a dokonce říkají: „Copak, copak, pánbůh... hledáš pánaboha?“ A on se snad zaběhl jako pejsek – tam neříká pejsek – že se zaběhl jako malé dítě.

Dělali si z toho legraci. Tak najednou strnou, když on jim řekne: „Bůh je mrtev a vy jste ho zabili!“ A pak se všichni přestanou smát. To taky doporučuju, všichni se přestanou smát. Oni jsou všichni nihilisté, ale nevědí o tom. A když jim to řekne, tak strnou. Samozřejmě, že tam byly nějaké babky, které se křížovaly třeba a říkaly, jakej neznaboh přišel a tak dále, to nechme stranou. Taky to tam není, tohle. A teď tu situaci máme před sebou. To jsme říkali minule, že teď jsme skončili u toho, že jsem přečetl větu, která je v tom třetím oddílu. První věta je *Skepsis an der Moral ist das Entscheidende*. Že tedy rozhodující je skepse o morálce. Teď bychom museli vyložit, co to je u Nietzscheho morálka, a museli bychom jít k jiným místům, a to nebudeme dělat, poněvadž já chci vyložit toto místo samo z něho. Čili tam je vždycky problém, jakmile jde o další místa, jestli nepleteme něco dohromady, co k sobě nepatří. My jsme řekli, že Nietzsche není integrovaný myslitel, proto se máme držet toho, co on měl pohromadě. A ani tam není jistota, jestli se tam náhodou neprojevují nějaké neudržitelné rozpory. Čili to nechme stranou. My z tohoto textu jenom rozpoznáme, že on o té morálce mluví už předtím, chvíličku předtím, že totiž ten nihilismus spočívá v interpretaci. Na to se pamatujte. To není něco, co teď přišlo. To jenom se zdá, že to přišlo, nebo že to přichází. Jde o tu interpretaci. To jest, ten nihilismus je tady, ale neexistuje interpretace, která by nám ukázala, že je tady. Ta interpretace je jenom jedna možná. Ne jakákoli interpretace, jenom jedna možná. A to, on říká, *die christlich-moralische*, křesťansko-morální. To znamená, on spojuje tu morálku s křesťanstvím. A to spojuje jistou vazbou na to, co podle něho křesťanství je v rozporu s tou opravdovostí.

To je ta křesťansko-morální interpretace, jediná, ne jakákoli jiná, žádná jiná, jenom tato křesťansko-morální interpretace má tu zásluhu, nebo vinu, že si lidé začínají uvědomovat, a to není jenom otázka vědomí, že začínají si uvědomovat, že žijí jako nihilisté. Ne až si to uvědomí, už žijí, oni jsou nihilisté. Vy jste toho boha zabili. Vy jste ti, kteří zabili boha. Ne, že si najednou uvědomují, že zabíjejí. Ne, oni už ho zabili, jenže to nevěděli. Nevěděli, nepřipouštěli si to. Dělají tvář, že nevědí, nechtějí to vědět. Oni se ještě chechtají a najednou strnou, když jim někdo ukáže, že oni zabili toho boha.

Tedy to, to můžeme vyčíst z toho místa, co toto je, to morálně-křesťanské, nebo křesťansko-morální. Je to něco, co vlastně je neslučitelné s tou opravdovostí, s tou *Wahrhaftigkeit*. No, a je to právě tahle morální interpretace, *die moralische Weltauslegung*. Tento morální výklad světa. Tak vidíte, to není morálka v tom běžném smyslu. Musíme z toho rozumět, co se tím myslí, morální výklad světa. To je určitá koncepce skutečnosti, určité pojetí toho, v čem žijeme. To je to nešťastné, co je v rozporu s tou opravdovostí. Vždyť přece pravda nám jedině může ukázat, v jakém světě žijeme. A ta křesťanská morálka, nebo to morální křesťanství, to nám tady předstírá jiný svět, než je. Čili prolhaný svět. To je prolhaná morálka, nebo prolhané křesťansko-morální vykládání světa.

A je proto prolhané, protože už nemá žádnou sankci, tam říká, *da die keine Sanktion mehr hat, der Untergang der moralischen Weltauslegung, die keine Sanktion mehr hat*. A proč nemá žádnou sankci? *Nachdem sie versucht hatte, sich in eine Jenseitigkeit zu flüchten*. To jest, nemá, ztratilo jakoukoli sankci, protože se pokusilo zmizet, utéct, zbaběle utéct, *flüchten*, *Flucht* je takový zbabělý útěk, to není jenom útěk, to je prostě zbabělý útěk, zbaběle utéct *in eine Jenseitigkeit*, do jinověstí, do nějakého onoho světa. A teď zase musíme chápat, to není, nejde o to, že to je nějaký svět někde, Království boží, nebo něco takového, v tom špatném chápání, jakožto něco, posmrtný život, to je taky *Jenseit*. Tady jde o to, že to je prostě vymyšlený svět, prolhaný svět. My víme, že jde o to, že to je nesprávný, falešný výklad světa, *falsche Weltauslegung*.

Čili to je jedno, to *Jenseit* znamená, že to je falešný svět. To je jedno, jestli je to nahoře, dole, peklo nebo nebe, o to nejde. Jde o to, že to je falešný svět. A falešný svět je to proto, protože do něho ti křesťané, postižení tou morálkou křesťanskou, do něho utíkají. Svět, kam se utíká. Kdežto ten svět, ve kterém žijeme, do toho jsme posláni. To tam zas není, to tam doplňuji, ale je třeba vědět, co je v pozadí. Tohle přece slýchal malý Nietzsche od samého začátku, i když teda prostě už pak začal sptit.

Přece, my jsme v tomto světě, protože máme tady nějaké poslání. My tady máme něco dělat. Co je evangelium Ježísovo? Vyzývá Ježíš k nějaké bohoslužbě? Službě bohu? Boha nikdo neviděl, nemůžeme

mu sloužit. Jediné, co můžete udělat, je sloužit svému bližnímu. A to ne jakémukoli, zejména ne tomu, který je vysoko postavený, sloužit císařovi, sloužit prezidentovi, sloužit nějakému šéfovi konsorcia nějakého ekonomického, nebo nějakého finančního nebo tak, to není, to není to, k čemu jste posláni. Vy jste posláni, abyste pozdvihli poníženého, abyste pomohli vdově, abyste pomohli sirotkovi, abyste, když uvidíte, že někdo je na ulici zraněn, tak abyste nechali svých svatých povinností a šli mu pomoci, postarali se o něho.

A je úplně jedno, jestli jste křesťané morálně, nebo ne. Samozřejmě, ten levita a ten kněz, to byli krásní představitelé morálního křesťanství. Oni měli svatou povinnost něco v chrámu vyrábět, nějaké takové ty... Jenomže Hospodin říká: kašlu na to, na tyhle pseudo-povinnosti, které máte v chrámu. Jediné, co od vás chci, abyste pozvedli potlačené a tak dále. Prostě to poslání křesťana, to není morální poslání, které vykládá určitým způsobem svět a vykládá, jaké máte tady povinnosti a co máte dělat. To všechno Ježíš ruší. Zpochybňuje. Všechny příkazy Mojžíšské jsou jenom pro člověka, a ne člověk pro ty příkazy.

To rozhodující není služba bohu, ale služba člověku. A to člověku, který tu službu potřebuje. A ne potřebuje proto, jako potřebuje vysoký důstojník pucfleka, ale jako nemocný potřebuje lékaře. A Ježíš říká: nebyl jsem poslán ke zdravým. Uvědomte si, jestli chcete s tou opravdovostí křesťanství, z té půlky, o které mluvíme, jestli chcete zachovat něco, tak se nemůžete vyvléct z té povinnosti být jako lékaři k těm chorobným, k těm nemocným, k těm, co pomoc potřebují tam, kde budou brát prostředky a koukají se nějakým způsobem upevnit hospodářsky, připravit se na odluku. To je naprosto krásný doklad toho, jak vítězí ta křesťanská morálka nad tou opravdovostí. A je vysoce pravděpodobné, že to křesťanství, které bude nadále pokračovat v tom, že se bude zajišťovat a že bude pronajímat, abych mluvil *pro domo sua*, vždycky má každý začínat na svém vlastním prahu a nemluvit o bratřích katolících nebo bratřích nevím kom, čili když církev bude uvažovat, jak vystrnadit studenty z Jirchář a pronajmout to jako *hospic*, tak to je přesně to křesťanství, se kterým je konec. A správně, neboť nezaslouží si, aby bylo ven vyhozeno a lidmi pošlapáno.

A může mít desetkrát někdo říká, že to je laciné takhle odcitovat. Celé staletí lacině citují faráři a kněží Bibli, a teď když jde do tuhého, tak najednou je to laciné. Tenhle duch, hrůza sama.

A přitom v evangeliu máme, co se má dělat, když je průšvih. Navštíví se ty, komu jsme dlužní, a teď se řekne: tak tady něco odepíšeme, tam něco odepíšeme, prostě nějak to zakulatíme. To je návod našeho Pána Ježíše Krista. Ne, tady se podprodají ty poněkud pokousané – já jsem takhle komentoval to, když tato fakulta vyloučila pár studentů, Tydlitátová, Kozlíka a další, prostě aby se zachránila, aby mohla dále existovat, tak prostě to obětovala. A když dokonce faráři, a už dokonce zbavení souhlasu, trochu pokousané ovečky, nebo dokonce pokousaní pastýři, takoví polopastýři, ten svrchní pastýř, ten musel zachránit celou církev, a tak trochu předhodil vlkům nějakou tu ovečku a tu a tam i nějakého již pokousaného pastýře, aby zachránil to stádo. To je křesťanství našich dnů.

A kde je ten Ježíš, který říká, že dokonce o sabatu, když se vám ztratí ovečka, že samozřejmě se předpokládá, tehdy se předpokládalo, že se jde pro tu ztracenou ovečku, a že se opustí stádo, aby se našla ta ztracená. Ne, ta ztracená se ještě přistrčí tomu vlkovi pod tlamu, aby to měl blízko. Ještě se to pozvedne, aby se neshybal. Ještě se to označí, že hlavní viník je ten a ten, který zorganizoval celou záležitost. To je to křesťanství, to je ta morálka křesťanská. To je přesně ono, co má na mysli Nietzsche. A on to dobře zná, poněvadž pochází z pastorského domu. On to dobře zná, toto křesťanství on zná. A on není tak blbý a tak nenávidný, aby to křesťanství celé odškrtnl, nýbrž on to rozdělí. A on tam něco z toho křesťanství, jak se historicky vyvinulo a vyvíjí, něco z toho dá na pravici a něco na levici, něco dá těm kozlům a něco dá těm... Samozřejmě že církev nebude spasena celá, nýbrž tam bude také rozdíl. Koneckonců, kdo nepatří do církve? Tam jsou taky kozlové samozřejmě, někdy jich je tam až moc. Prostě bude se rozlišovat, bude se rozlišovat. Jde o to, co zvítězí, a jestli skutečně zvítězí tohleto uvažování, to křesťansko-morální. K čemuž patří takové ušlechtilé zásady, jako že církev nemá mít dluhy. To je přece taková morální zásada, každý to uzná, že to je morální zásada. Tak přesně tohleto je cesta ne-li do pekel, tedy aspoň do nicoty. Takže co vlastně se stalo s tím křesťanstvím, že z něho nic nebude, že

musí padnout? Protože ta morální interpretace, ta *moralische Weltanschauung*, už nemá žádnou sankci. To můžeme vyhroutit, my dnes slovo sankce v češtině chápeme jako potrestání, ale to není původní význam. Sankce je jakási garance.

Nihilismus spočívá v tom, že padly všechny hodnoty. To znamená, teď už ta morální interpretace je bez těch sankcí těmi nejvyššími hodnotami. Když přijdete na ty křesťansky morální, slušné občany a budete jim argumentovat tím, co chce Bůh, tak oni na vás nedají, poněvadž ani pro ně ten Bůh už není sankcí. Ani pro ně už negarantuje evangelium, to, co říká Ježíš v evangeliu, už negarantuje to, co mají dělat. Oni se musejí nejdřív zbavit toho dluhu. To není křesťanský postup, to je křesťanská morálka. To není opravdová forma odpovědi, nýbrž to je ta křesťanská morálka. To je ta zákoničtina, která navíc se drží zákonů, které nejsou od Boha.

Takže konec kázáníčka a ještě jeden krok uděláme a to bude opět malé odlehčení. Tam totiž je řečeno něco, co skutečně zaslouží jisté pozornosti. Tedy ta morální interpretace světa, která už nemá žádnou sankci a která v důsledku toho, že se pokouší utéct do světa, který je falešný, a nebere v úvahu svět skutečný, ke kterému a do kterého je poslána – neboť Ježíš do svého vlastního přišel. A že ho nepoznali, na tom nic nemění. A stejně tak křesťané jsou posláni do tohoto světa. Že to někdo neuznává, to je irelevantní. Důležité je, aby oni šli do toho světa. Ale když utíkají z toho světa, když si vytvářejí sami svá ghetta, když si dělají své kůlničky a když nechtějí s tím světem mít nic společného, tak to je právě ta *zusammen*. To je ten konec v nihilismu. To tam má Nietzsche: to skončilo v nihilismu. Ta *Flucht* znamená skoncovat se vším a utopit se v tom nihilismu. A teď v uvozovkách je řečeno: *Alles hat keinen Sinn*. To se těžko přeloží, i německy je to divně. Mělo by být *nichts*, ne *Alles hat keinen Sinn*. Ale tam je to *kein*. U nás je to těžko, my nemáme jak říct, že všechno má žádný smysl. My tam musíme říct, že nic nemá žádný smysl nebo všechno je nesmyslné. Těžko přeložit. *Alles hat keinen Sinn*. Všechno je beze smyslu, to je snad jediný způsob, jak se to dá přeložit. Všechno je beze smyslu a protože to je stále uvažuje, tam vidíte, uvažuje o tom křesťanském, křesťanském výkladu Nietzsche, tak pak tam řekne něco, co jako kdyby nedávalo smysl, pokud si člověk nevzpomene, že on vlastně to křesťanství bere vážně. To správné, to opravdové křesťanství. Křesťanství opravdovosti.

On tam říká v závorce: *Undurchführbarkeit einer Weltauslegung, der ungeheure Kraft gewidmet worden ist, erweckt das Misstrauen, ob nicht alle Weltauslegungen falsch sind*. Ta neproveditelnost, neuskutečnitelnost té interpretace světa, které v té křesťanské tradici, v té křesťansko-morální tradici, byla věnována tak neuvěřitelná, obrovská síla, obrovská energie. A to, že to je neproveditelné, ta neproveditelnost tohohle, i když se tomu věnovalo tolik, v nás budí podezření, nedůvěru, zda všechny interpretace světa nejsou falešné. Když dokonce tahle, vidíte, on neukazuje, že by tady bylo něco lepšího. On říká, když dokonce tahle, na které zatím si jde o všechno. Bylo tomu věnováno ohromná ohromná energie, ohromná práce, jenom těch filosofických ontologických systémů, co vzniklo na základě evangelia, tak prostého evangelia. Celé ty *sumy* theologické napsané. Jak to dát dohromady s tím Ježíšem, který chodil mezi obyčejnými lidmi a tam uzdravoval a hlásal jim odpuštění vin.

Když taková ohromná práce, a teď se ukazuje, že ta práce vlastně nanic, protože vlastně to ztratilo sankci. Ztratilo to oporu, o co se to mělo opírat, a předstírá nadále, že se to o to opírá, a ono není o co. Takže se to všechno, všechno to úsilí myšlenkové a morální a všechno to úsilí se to všechno jenom vymyslelo, pak je to něco uměle vytvořeného. Je to ten jinej svět. A nemyslete tím to, co se tím obvykle myslí. Prostě jinej svět, ten výklad světa. Žijeme v jakémsi jiném světě, ve světě mýtu, je to nověj mýtus, prostě, pak se žilo v mýtu.

Přitom teda ten odkaz židovský je, ostatně už řecký, prorazit to a jít k věci, jít k předmětu. Ale ten židovský odkaz, to je něco jiného, tam je prorazit tuhle subjektivitu toho světa, který si šperkujeme podle svého, anebo naopak ho zohyžďujeme podle svého. A neberem ho jaký je. Protože když ho neberem, tak my vlastně srazujeme to poslání, které nás právě posílá do toho světa, do toho skutečného, ne do toho vymyšleného, do toho konvenčního.

Tedy zda nejsou všechny interpretace, nejenom ta křesťanská. Když i ta křesťanská takhle skončila, tak zda

nejsou všechny interpretace špatné. Tady vlastně Nietzsche říká ledacos a já zdůrazňuji hlavně to, že tam v pozadí musíte cítit ten respekt k tomu výkonu té falešné interpretace světa. Ten respekt, on o tom ví, on to bere vážně, i když nadává, tak pořád to bere vážně. Jestli tohle je špatně, jestli tohle nikam nevede, no tak co už by mohlo někam vést. To je smysl toho slova.

No a teď najednou je tam skok. Tam je pomlčka a konec závorky a najednou skok. Je to buddhistický rys. Je to touha po ničem. *Buddhistischer Zug, Sehnsucht ins Nichts*. Tedy ne po, ale touha do něčeho, do nicoty. *Ins Nichts*.

No a protože končíme, tak já jsem vám přinesl tady takovou, já doufám, že tady někdo z vás nebyl včera, já jsem to sliboval už těm mladěm. Sedmého března vyšel rozhovor s naším jedním z největších současných dirigentů Liborem Peškem v magazínu *Lidových novin*. Tam jsou ty televizní pořady a tak dále, tak tam ještě si zvykli dávat všelijaké takové zajímavosti a tam rozhovor s L. Koupskou, já nevím, jestli je to Lenka nebo Lubomíra nebo jak Koupská.

A já z toho mám otisknuto kousek a týká se to toho nihilismu, abychom pochopili, co to je nihilismus, dnešní nihilismus. Když je tam teď ten buddhismus, tak tam uvidíte buddhistu *comme il faut*. A přitom já Peška vysoce hodnotím jako dirigenta. Máme už to slyšet? Tak mi dejte to.

Říká Koupská: „Představuju si, že dirigent je vždycky o okamžik o krok napřed. Slyší to, co teprve má zaznít. Projevuje se tohle i v ostatním životě? U toho dirigenta?“ A dirigent říká: „Mám to pořád. Cítím, že svět kolem nás se už dávno odehrál. Že svět je rigidní neměnné časoprostorové kontinuum.“ To vadí v té formulaci, to „tu“. Všechno, co člověk prožívá, by mohl považovat za jakýsi reliéf něčeho nehybného. Reliéf. Bohatý, připomínající zmrzlou krajinu, v níž to, co před chvílkou ještě teklo, nebo by mohlo zase téci, procházet v novém rytmu, náhle ztuhne do finálního tvaru. Takhle se snažím vidět celý život. On je sice dynamický a podléhá neustálým změnám, ale ty jsou pouze fiktivní. Rád se dívám na plán toho všeho jako na něco, co už dávno bylo vytvořeno, co se dávno odehrálo, co nepodléhá času. Když se mě někdo ptá, proč věnuju dlouhé měsíce studiu různých velkých symfonií, odpovídám, že je pečlivě studuju proto, že než zvednu taktovku k prvnímu nástupu, už vlastně vím, co se odehraje. Jsem v tom okamžiku jako vědma, která ví, co bude. Kouzelný okamžik. Něco můžete podpořit, něčemu možná zabránit, protože víte, že tady na tom místě se nesmí gradace úspěchat, má-li mít správný účinek. Je v tom určité čarodějnictví, mystika. Ale nelze ji přeceňovat. Je to zase jen hra člověka, který si říká kam, jak daleko mozek může jít, aby tu věc ovládl. Peškovská poetika mi vyhovuje. Člověk se má v umění bavit, ne dělat věc s příšerným úsilím v křeči. Důležitá okolnost. Otázka podložená předchozí [nesrozumitelně] trémou? Budťo vám to za tu práci stojí, nebo ne. Jinak bych se flákal, což dělám dost rád.

Jiný hlas: Jak to vypadá, když se flákáte?

Hejdánek: Nedělám vůbec nic. Jen tak jsem. A pak ještě citát z konce: Taky mi letos bude šedesát čtyři let, což není žádná tragédie, zvláště u dirigenta samozřejmě, u baletky je to horší. Ale ještě bych chtěl stihnout cosi jiného: přečíst si některé knihy, setkat se s kamarády, chodit po české krajině. Jsem buddhista a jako buddhista potřebuji hodně času, abych se mohl koncentrovat.

Tak já jsem to vybral proto, aby se tady pan buddhista, který si myslí, že je buddhista, aby o sobě něco řekl a abych já vám tím mohl demonstrovat, co myslel asi Nietzsche, když tady říká *Buddhistischer Rückzug, Sehnsucht ins Nichts*. On chce jít za kamarády, setkat se, přečíst si nějaké knihy, ale ví, že to všechno vlastně je jenom zdání, že vlastně už to všechno bylo. I ty kamarádi, i ty knihy, i to přečtení té knihy, všechno už dávno bylo, a on jenom tak jako si chce hrát, ale ví, že to je jenom hra, kam až ten mozek si může vymyslet ty blbiny, ale vlastně už to všechno tady všechno je. Nesmí to brát vážně, důležitá lehkost. Ten buddhista, správně, vskutku buddhista, tak ví, že vlastně ta lehkost je nebrat nic vážně. Nebrat nic vážně. To jest nic nemá sankci v tom nebrat nic vážně, nic nemá sankci a v podstatě jde jen o zážitek. O ten fantastický, jedinečný zážitek, že zvednout taktovku, všechno to jde.

Srovnejte to s Kierkegaardem, kde na konci svůdce ze *Svůdcova deníku* na konci svůdce říká, je úplně udiven, jak je možné, že to tak všechno vychází, že může manipulovat s tou psychou té dívenky, kterou nejdřív přivede k tomu, aby se zamilovala – to dovede leckdo – co je tedy *Kunststück*, ji zase odmilovat.

No, tak to máte buddhismus a proti tomu stojí to křesťanství opravdové, křesťanství opravdovosti, které nehledá žádné hry, hrátky, ani zbožné hrátky, nýbrž které ví, že tady je svět, skutečný svět, do kterého je poslán a kde musí dělat věci, které se ještě dříve neděly a které by nikdo třeba druhý už neudělal, co on ví. Prostě musí dělat to, co musí. V tom skutečném světě a ne si tam hrát na samaritána, protože vím, že mi to jednou započtou. To se všechno odškrtná jako dluhy, ne něco pozitivního. Takže příště dál.